

Վ. Թորոսեան իմ խնդրանացս իբր պատասխան վանքին ժամանակագրութենէն կը հաղորդէ Յարութիւն Աբբ.ի մասին. «... Սա ընդգրկելով ուղղափառ կաթուղիէ հաւասարը, որուն համար հաշվածուելով եւ զանազան վիշտեր կրելով, թողցւոյ իր թեմը՝ Երուսա փախաւ, եւ շատ տարիներ ասդիս անդին շրջելով, ի վերջոյ եկաւ Վենետիկ եւ հաստատուեցաւ հոս 1728 թուականին, ուր մնաց մինչեւ իր մահը որ պատահեացաւ 1738ին Յունուար 19ին... Սա՛ այն սացաւ տարիներուն մէջ՝ ձեռնագրիչ եղած է մերիններուն, յետ Յովնան եպիսկոպոսին: Հատ մտովի բարեկամ եւ սրտակից եղած է Մխ. Աբբաջօր, եւ իր ծակերով կառուցած է Ս. Բեւեղիկոսս Աբբայի նուիրական մատարան մարմն. րեայ խորանը: Մեր ժամանակագիրը կը գովէ զինք՝ իբր «մեծահաստ եւ բարեբարոյ այր», Ռերիշ բան չի յիշատակուիբր ասոր մասին:»

Թաղուեցաւ Վենետիկի Միսիթարեան վանաց Ս. Ղազարի եկեղեցոյն մէջ առաջի ինքնակառոյց խորանին, որուն տապանագիրը հետեւեալն է (Հ. Թորոսեան, Վարք Միսիթ. Աբբայի էջ 476—477).

ՅԱՐԱՌԹԻՒՆ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ — ԾՆՈՒՆԻԻ
 ԲԻՒՋԱՆԳԻՆ
 ՀԱՆԳԵԱՒ Ի ՏԵՐ՝ ԵԳԵԱՒ — ԵՂԵՒ Ի ՅԱՅՍ
 ՏԱՊԱՆ.
 ՍԱ ԱՐԴԱՐԵՒ ՍԱԿՍ ՀԱՒՈՒ ՏՈՅ ՃԸՄԱՐՏՈՒ
 ԹԱՆ.
 ՓԱՆՅԱՒ ՅԵՐԿՐԵՆ ԳՐԿԷՆՑ — ՋԱԻԸՏԵՆ
 ՊԼԱԿԻՏՈՒԹԵԱՆ.
 ՊԱՐԿԵՇՏ ՎԱՐԱՌՔ ՋԱՌՈՒՐ — ԵԼԻՑ Ի
 ԾԵՐՈՒԹԵԱՆ.
 ՅԵՆՈՒ ՋԱՆՈՒՆ ԲԱՐԻ ԵԹՈՂ — ՋԻՆԻ ՄԱՒ
 ՀՈՒՆ.
 ՅԱՄԻ ՑԵԱՌԵ 1738. ՅՈՒՆՈՒՄԻՐԻ 19:

Հ. ԳՐ. ԳԱՂԱՐՁԱՍԵԱՆ

ՐԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԲԱՐՔԱՐԵՆԱԿԱՆ ԵՐ ԳԻՏՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Աղոթասաց:

ՅԷ. ՅԱԵԹՂԵԱՅ Մինչեւ ի հանդէս նորին որդաց, յորմէ ազոնիտայւն «Բնիփոյժ» կոչեցան, այսինքն յիսերիք. Եւսեբ. Գրոն. Ա. էջ 278, ՀՐԻ համար «Լաւ ես», և նորագիրս ընթեռնուլ

«Բնիփոյժ» (Ա. էջ 12), որով տառական կը ներկայանայ յունարէն ἀβλιγγαլ յոգնակին. Հիւրշմանի կարծիքով «գիրը մուծուած է աւերթեալաց «ազոնիտայւն», բառին ազգացութեամբ» arm. արեւմտայր hat sein u vor dem ihm bei Euseb. unmittelbar vorhergehenden ազոնիտայւն erhalten (Arm. Gramm. էջ 339), այն կարծեաց կը յարի նաեւ Karst (Eusebius Werke, V. Bd., Die Chronik, Leipzig 1911, էջ 255) «Բնիփոյժ» (st. «Բնիփոյժ») unter Beeinflussung durch «բնիփոյժ», ծագած համարելով: Որչափ ալ պատշաճական թուի ուղղագրական այս առաջադիւ, հարկ է սակայն շեշտել թէ յոյն ἀβλιγγηշ բառը ինչպէս Ասորիք, Եւսեբ. նաեւ Հայերէն փոխ առած կրնան ըլլաւ արեւմտ. հնչմամբ (հմտմէ յն. «ձնլղտի»), այս սէւը կրնայ «Բնիփոյժ» տառին հարազատութեան հաստատուն ապացոյց մը շնորհել եւ այս պարագային «ազոնիտայւն» ոչ թէ է, այլ Պ գիրը առիթ տուած կ'ըլլայ «Բնիփոյժ» գրութեան. յամենայն դէպս միայն «գիրը չէ կազմած էին, որ գոյուրթիւնն ալ հարկ է տարակուսի տակ ձգել, մինչեւ որ ձեռագրական համեմատութիւնը այս վերջին վճիռը:

ամենընտիր:

ՅԾ. Մ եւ ՄՄ տառերու սերտ նմանութենէն ծագած «ի դատաստանացն «Բնիփն անշէլ հրոյն», Բուքանդ, էջ 74 զիցպակը, Այտընեան ուղղած է «տիփն», քննական քերականութիւն, նախաշաւիչ, էջ 61. այսպիսի շփոթութիւն մը կը մատնանշէ նաեւ Նորայր Վահրամ վարդապետի (ԺԳ գար) «ի Յարութիւն Գրիտոսի» ծառին մէջ, ուր Գատ. Ե. 10 «տիփն-իւլ», և կարգացուի «Բնիփն», Բառաքննութիւն, էջ 15, Հոս կու տանք նման երկու ուրիշ օրինակներ ալ դասական մատենագրութենէն. Ոսկ. Պաւլ. կը կարգադրէ. «Եթէ ամենեւին իսկ ի խորս խաւարին իջանիցեմք, սակայն «Բնիփն» ատեն մտաց չուպականի», էջ 219. նորագիրը գոյուրթիւն ըսնի յոյն բնագրին մէջ, ուր կը հանդիպինք միայն τὸ χριτῆριον τοῦ νοῦ պարզ ասութեան. որն այս խրտիչը բառը կը թարգմանուի քիչ մը ետքը սակայն «ատեն ընտրութեան» («Տնկալ է ի մեզ «տիփն» ընտրութեան առ ի յԱստուծոյ, անդ» եւ «ընտրիչ ատեն» («յորժամ ընտրիչ «տիփն» մտաց յտակիցի», անդ, էջ 220). այս կրիկն «ատեն» ներք աչքի առջեւ ունենալով «Բնիփն» բառը կը սրբաբերմէ եւ կը կարգաւ «տիփն» ատեն», եւ ի հակառակէն «2րդ ինչ քան զայն բարբառամագրաշտագոյն» աւրինս գնել դատաստ. օրին եւ

չարև-դարձն բնութեանց մարգկեղէն մտաբ բամբակէն, Ռսկ. Ես. էջ 317 պէտք է ուղղագրել «պօնիւրդն», ինչպէս ընթերցած է ՀԲ (Ա. էջ 59) = πανοργικός, παντοργός, հմտե «Ջոր ամենատեսան ախարդն արարչին սահման եկեց» Բարսեղ, Վեցորեայ էջ 72. այս ուղղագրութեանը կը փոխուի բնականաբար նաեւ մեկուսութեան լատին թարգմանութիւնը, որ հարազատ կրճեղով «արևարդն, բառը կը գրէ legisla tor e m naturae humana mente diiudicare, էջ 315:

ամիւն:

36. «Գետի յաւարին սուլն մի նկարէն», Յեսուս, Ի, 21. Ս. Գրոց մէջ անգամ մը միայն գործածուած այս բառը որչափ ալ Եղեշէի ժամանակն իսկ միեւնոյն ձեռով ծանօթ եղած կը թուի («սուլն մի նկարագեղ, մեկուսիւն Յեսուսայ, էջ 174), այսու հանդերձ աորի Գրոց մէջ համապատասխան նոյն տեղը գործածուած իսկ ձեռով («ամեղ» մեւը (Walton, B. S. polyglotta, 3-րդ տպագր.) Յեսուս, Ի 21) սուլնի վերջին ն տառը իբրեւ եկամուտ կը դատապարտէ, ինչպէս ժողովրդեան է Հիւրբժան (Arm. Gramm., էջ 300). այսու ինքրական բառիկ մեւը կը փոխուի կ'ըլլայ սուլն կամ թերեւս նաեւ սմուլը (հմտե Ս. Լեւոնտայ, «ամաղան», Գանձ Հայոց լեզուի կամ Բաւարան Ստեփանեան, էջ 37, Տաշեան, Ցուցակ, էջ 22—24), որ բնականաբար սեւէ ընդդռուելուն շունի յոյն ἄματιονի հետ, ինչպէս կը կարծէ ՀԲ (Ա, էջ 71). և նշանագիրը ծագած է անտարակոյս յաջորդող «մի» թուական անականին նմանահնչիւն տառին աղեցնութեանը:

Ամուսնան:

37. Երանանալով —-նի մասնկան վրայ կը հարցնէ Նորայր Ի մէջ այլոց թէ «այսպիսի» («Համազասպուհի» եւ այլն) ինչ է արգեօք եւ Ասուհակ, դուստր Աժդահակայ, յեւս. ծմ. 22 (Կորին վարդապետ, էջ 406, Ծն. 3): Այս կարծեցին կը թուի թէ կը միտի նաեւ Կարան, Քրոնիկոնի գերմաներէն թարգմանութեան մէջ բառու շըԷլով Amuhidinի (Eusebius Werke, V. Bd., Die Chronik, Leipzig 1911, էջ 14, 18 եւ 243, Zusatzbemerkungen 36). Աւագբրեան ընդհակառակն հայրանունական ծանօթ Է-ն մասնկան հետ կը նոյնապէս անուանու էակ վերջաւորուի թարգմանելով տառական Amuhian. «Ասուհակ կին որգույ իւրում Նարեկոգոտոտոյ զուստր մի Աժդահակայ. Ասուհակ», էջ 45, գարձնալ

«ՋԱժԺԻԿԱԿԱՅ ՂՄՐԱՅ ՆԱՀԱԿԵՍԻ ՂԱՄԱՀԵՆԸ զՈՍՏՐ» իւրում որգույ Ն. Խասար կնութեան, էջ 54. Ջօհրայ պիտի հրատարակուի ինն է որ (Eusebii Pamphilii Chroniconum libri duo, Միլան 1818, էջ 36) ասոնց հանդէպ դիքը կը բունէ եւ բառ շարձերէնի կը փոխէ Amuhia ձեռով (տես նաեւ Petermann u. Schoene, Eusebii Chroniconum libri duo, Ա, 38). այս վերջին ձեւն համարելով ամենն ուղիղը հայերէն բնագիրը կը բաշխամ ընթերցուող «Ասուհակ»-յ տառին ներմուծմամբ — որուն ձեռագիրներու մէջ շատ անգամ ընդհանուր հանդիսուան եղած ենք արդէն — և նշանագիրը որոշեալ յօդ միայն կը նկատուի այնուհետեւ, ինչպէս դիտել տուած ենք Ի Wiener Zeitschrift für die Kunde des Morgenlandes 1913, էջ 127:

այս:

38. «Թանաւք, սաէ, ակնարկէին. որ պոռնիկ կանանց ինն սեփական նշանիկ է շայն յեղյեղուէ եւ զգլթանն եւ զըսայրութիւն ցուցանելն», Ռսկ. Ես. էջ 36. անիմաստ ու անկապ «շայն» բառը յոյն բնագրին τὰς χόρας ընթերցուածին հետ հաշտեցնելու համար ուղղագրուէ «շաւ», ինչպէս դիտելը ծանօթ բացատրութիւն է դատական հայերէնի մէջ «շաւ յեղյեղուէն ո՞ր հմտե «Միջնեւ ցփրգրեւ անգամ եւ շաւ յեղյեղուէն», Եղեշի, էջ 180:

անաշահիկ:

39. «Այր մի անտարական եւ անշահիկ եկիր յարեցար Ի մեզ», կրկնագիր Ագաթանդեղէս (Յուշարձան), էջ 93, 20. սուղագրին անշահիկ ընթերցուածին դէմ կրկնապէս ընծայած այս հարազատ ձեւի մասին Աժահակնի սուած ընդուարմանակն տեղեկութիւնները շատ ուղղաբար են (Հանդ. Ամ. 1913, էջ 17, հմտե նաեւ Hübschmann, Arm. Gramm. 101). Գիտաղութիւն մը միայն մեր կողմանէ. դեռ նոր ծանօթացուցիցք Մարգիւտարտի սու ծանօթութիւնը թէ Արտուէ, Արտուէր անուններու մէջ շէն առաջ ինկած է հնագոյն Էն, մինչ արեւելք բառի մէջ անգղաշըլուած եւ միացած է (Պատմութիւն հայերէն նշանագրերու, Վիեննա 1913, էջ 50, հմտե նաեւ Նոյնիս Armenische Streifen ուսումնասիրութիւնը Յուշարձանի մէջ, էջ 292—293). կրճագրին անշահիկ բառին գոյութիւնը կը հաստատէ այժմ թէ «Ինչպէս ալ ենթարկուած է երբեմն ընդուարմանակն արեւոգ ընդհանուր օրէնքին, բայց յետոյ տակաւ կորսուած է տեղի տա-

լով սովորական աշտերի ձևերն: Մակարայեցոյ կրկին անաշտեաններուն (Ա. Մակ. Գ, 4 եւ Գ. Մակ. Է, 3) ասորբերութիւն չեն ընծայեր ո՛չ Ձօ-Տրակայեան եւ ո՛չ «Համեմատութիւն ձեռագրաց վանայ Ս. Եսեփայ» (Հմտե՛ Տաշեան, Երեւան, Թիւ 244):

անալուզում:

40. «Բանգի տէ, կռնն զմիջ մարգարեան անպարտ, փոխանակ զի ոչ ընկալաք մէք զուս մարգարեան նոցա», Եւսեբ. Եփ. Գրամ. էջ 377. Ճարեան այն բնագրի կը թարգմանէ «Ժողովուրդացն կռնն զմիջն, իսկ ասորին կը հասկնայ լավ և ձեռք, այս պատճառաւ Մօրք կը հարցնէ աստուծոսանք թէ որչեպք for մարգարեան անալուզում read մարգարեանարք? (The ecclesiastical history of Eusebius, ed. Wright and M^o Lean, էջ 290). Գրու ճշն ալ յառաջ երթալով պէտք է լրացնել Մեքսի այս առաջարկը. այսինքն ինչքանական բառը ուղղագրելու է յարգելանարգանա, յար եւ նման հայերէնորէն ծանօթ ձևերն (Հմտե՛ Ռոֆ. Մամթ. Ա. 41, Ռոֆ. Գաւլ. Ա. 17, 244 եւ այլն): Երկաթագիր ԷՍԵՍԳԻՈՒԱ շատ գիրաւ կրեար ընթերցուել ԷՍԵՏԻՈՒՍ:

անզգամ:

41. «Երթամ արն ծածեալ է մի վայր ժողովիքի, մեռանի անգամն եւ անզգայ լինի», Ռոֆ. Գաւլ. Ա. էջ 808. Համեմատութեան պահանջներէն պարզապէս թողլ տրուած է նորագիր ինչքանական բառիս մուտք՝ բուն իսկ մարմնոյն մէջ, մինչ այն բնագրին տ՛ մեղօք բառական էր «անգամն ուղղեալ» անգամն ընթերցուածը, որ որչափ ալ գեղեցիկ բառախաղ մը կազմէ յիբեան անգամն Նեոս, այսու հանգեմով չէ ներկայացնել որ այնին պահանջած անգամն իմաստը. այս ուղիղ ձևը պահուած է Գաւլորի թղթոց համառու Մեհնութեան մէջ, Թ. 42, Թ. 147բ (Հմտե՛ Տաշեան, Երեւան, էջ 202—204):

պատճամանեալ:

42. «Այսու պաշտանեկէք շարեաց գնոյր սասանայ ինչացոց է շարիս, եւ որք միանգամ մուրեռաք (ΜΟΡΧ, իսկ սպ. սովորեալք) լինէին նոքաք, պոժմանեալ է իրուստ գերեալ լինէին», Եւսեբ. Եփ. Գրամ. էջ 249. չկայ ո՛չ ԼԲԻ մէջ եւ ո՛չ Ձօ գր ճեանն ՚որ բարբառարանի մէջ. Հրատարակիչը ճարեան կ'երեւայ թէ կը աստուծոսի բառիս ուղղութեան մասին, ուստի անշուշտ կը գրգուրի նաեւ ΜΟΡΧ ուղղելու բառս պոժմանեալ

(corrupti) ասորի հրատարակութեան ծանօթութեանց մէջ, էջ 192. մեր կարծեք սակայն շատ ուղիղ է ուղղմանեալ ձևը եւ թարգմանութիւն ասորեայն և ձեռն մակարայանին, որուն արմատն է Պօս (Հմտե՛ արար. 15) = depressus, humilis factus est; infirmus, vilis fuit. այս իմաստով գործածուած են սակայն զաստուծոս մատենագրութեան մէջ պոժմանեալ եւ պոժմանեալինն բառերը, որոնց մէկ բայական է որ կը ներկայացնէ «պոժմանեալ» ընդունելութիւնը. Հմտե՛ սքան զկարի վատթար աղքատան պոժման զատնիցն», Ռոֆ. Գաւլ. Ա. էջ 16. «Անպիտանք եւ պոժմանեալ եւ անարեւելի է անգործեալքն», անդ, էջ 268, «Եւ ջան զԼԲԻ ոչ եւս պոժմանեալ են», անդ, էջ 451, տես նաեւ անդ, էջ 560, 892, Ռոֆ. Մամթ. Ա, էջ 41, 286, 294, 296, ՍԻՐԱԲ, ԺԱ. 11 (էջ 44/45), ԺԳ. 5 (էջ 51) եւ այլն. իսկ «պոժմանեալինն զորոյն», Ռոֆ. Մամթ. Ա. էջ 374. «պոժմանեալքը հետեւաբար պէտք է բուսագիրներու մէջ հիւրեւելուել ՚ի պարտութիւն մատնեալ վատթարեալ» (Ռ. Մակ. ԺԳ. 23) իմաստով:

պայանի:

43. շատ հարցադրեալ է պոժման բառին գործածութիւնը զաստուծոս հայերէնի մէջ. «Գրեք զպոժման եւ զեալք», Ռոֆ. Մամթ. Ա. էջ 644, «Չեղեպս եւ պոժման մարգարեանայր», անդ, էջ 157, «Չվաղուց եղեպսն եւ զաս. է յպոժմանն պատմեցը քր նոցա», Ռոֆ. Գաւլ. Ա. 649. Թէ ինչ աստիճան հարազատ են այս վկայութիւնները ընծայած նորատախի բառերը, կարելի չէ վճռել ասանց ձեռագրական ստորերակներու գոյութեան. հետեւեալ հաստատել միայն կը սրբագրուի ապոժմ բնագրական համեմատութեան շնորհիւ. «Բայց են այլք որ եւ կանուի գիտութիւնն որ լինելոց է առ պոժմանն եւ տեսիլ եւ մարգարեութիւնն», Եւսեբ. Եփ. Գրամ. էջ 357, այս անհամատ նախապատմութիւնը կը պայտասանայ եթէ ընթերցող պոժմանն ձևը եւ ընթերցուածը ասորեայն համեմատ. «Բայց են այլք որ եւ (= Յ) կանուի գիտութիւնն», որ(պէս) լինելոց է = (յ)պ, ունին (չօձ և) յօձաձ շլաձ, ձ) եւ տեսիլ եւ մարգարեութիւն», Անկատար եւ գժուարա մկնիկի է Մեքսի սովորութիւնը (The eccl. hist. of Eusebius, էջ 276):

պայանի:

44. «Չայլը զորդիս կամ զժառայս [յ]պնիսն եւ ստահակս յաւտարեցոյցանէ հանելն,

Ե շ է Ի Կ, էջ 269. ՀԲ կը մեկնէ «ի ձայնեա ժակ, այսինքն ի վերայ, կամ որպէս Անիմայ. Անվերակացու, անգլուխ, ինքնիշխան, անգլամ» (Ա, էջ 276). 2 ա գ ը ճ ե ա ն շ Ի յ Ի Ն Բ բ ա ս ա լ տարակուսելով անշուշտ ուղղութեան (Նոր Բարբառարան, էջ 49), իսկ եղեկեան բնագործ որբաբողոքներէն ոչ այց կը շուջակէ անգամ մը միայն կիրարկուած ուր լուսաւորութեան կրօնք բառը (Նորայր, Քննասեր 1887, էջ 38—40, Բարբէն, Հանգ. Ան. 1907, էջ 310 եւ յժ, Աճառեան, «Քննութիւն եւ համեմատութիւն Եղեկայ նորագիտ ձեռագրին, ուսումնասիրութեան մէջ, էջ 83—96, Նա հ ա պ տ ե ա ն, Ուղղագրութիւնք, էջ 281—289), եւ ոչ իսկ Schmid, որ այնպէս մանրամասն կը սիրէ նանօթագրել, որոշ մը կը նուիրէ բառին, այլ պարզապէս կը թարգմանէ՝ wenn er... die Diener zur Frechheit und Ungezogenheit anreizte (Wider die Sekten, էջ 189) հեռանելով Զախելախեանի, insolente, impertinente, Բաագիրք (Էյ-խաւ) մեք մեր կարգին կը կարծենք թէ վերիպէկ է ուղիւ ձեւը լսկ աղիւնք բաղաձայններու շրջան եւ կ'առաջարկէ՞ ուղղել ու ընթեռնուլ աղիւմ, «անկամ, ծոյլ, թշուշ նշանակութեամբ, որ ուղի նախադաս մասին կը որդընթեմայ «ողիւխարսի մէջ երեսուն եկող մասեան հետ, որ նշանակ նշանաշան է ուղեւոր բառի ուղիին հետ = պա Ն. արժ, «առանց, ան-, ardebar fruitless, ardeum unsettled եւ այլն, West, Glossary and Index of the Pahlavi texts, Bombay-Londen 1874, էջ 16 եւ Hübschmann, Arm. Gramm. էջ 105—106, Բաղաձայնական նման վրիպական շրջաներ ցանցառ շին մաշտոցեան գարու մասնաբութեան մէջ, Հմմտէ միայն Ոսկ. Մամ. Բ. էջ 626, «ի իւր աբելալ կը թէր, որ լուսանքի վրայ կը գրուի «ի իւր, անդ, էջ 676, «յախն-ն-իւիւ մասնիւր, եղած է «յախն-ն-իւիւ, Ոսկ. Պաւլ. Ա., էջ 5, «չկարեն մեզ յաղնալ լինել» ուղղելու է «յախն-իւիւ», Ոսկ. Ես., էջ 385, «ջրաս, անկանոնք միայն» ջրաս, ընթեռնուլ կարելն է բառնալ, Եւսեբ. Եփ. Պամ. էջ 396, Սբրեւոյ շրջուած եղած է Սբրեւոյ (այս. Արդոսայ), Հմմտէ ասորին, էջ 305, նոյնպէս, անդ, էջ 546 «ի տեղի ճշմարտ սիրելոց, պէտք է ուղղել «ի տեղի, անս Preuschen, Eusebius, Kirchengeschichte, Buch VI und VII (ի Texte und Untersuchungen von Gebhardt und Harnack, NF. VII, 3, էջ 73),

առակ:

45. «Չայո նոցա արծաթսիրութիւն զճանապարհն անտանել, անդրեն նահանջն առ իւր զաշո նոցա եւ սուրբ մեղմով զողորմոյ, Ոսկ. Պաւլ. Ա. 156, ուղղել է «սուրբ մեղմոյ, ինչպէս գրուած է այլուր «Եւ իբրեւ սերս բարեկամ լինիցի, ապա սուրբ մեղմով ճառեա», անդ, էջ 648, զարեալ «Եւ սուրբ մեղմով խառնեցիք եւ զուստքեղական ինչ բանս», անդ, 897, ուրիշ անդ միայն սուրբ. «Յախն աղաչէ եւ զարեանս ցուցանէ», էջ 396, «Ահաւանիկ սուրբ մասնէ ի կրուանն», էջ 554. բնագրին «Ոչ էթէ սուրբինչ ասեմ զոր ասեմն» հաստատմին նորագիրք անդ, էջ 797 «յարեանս», եղծուած է ի հակառակէն եւ գրուած «ս սուրբ»:

ասպետ:

46. «Ձիարդ առեալ կապեալ տանէին զմեզ հարիւր աղեպոն եւ քաղաքացեացն», Եւսեբ. Եփ. Պամ. 547. հակառակ յոյն բնագրի ներկայացուցած éκατοντάρχηφι (հրեմ. Laemmerli, Scaphusia 1862, էջ 43) = հարիւրացեացն (ճարեան, անդ), Preuschen կը թարգմանէ բառական hundred Reiter (Eusebius, Kirchengeschichte, էջ 75). Նորայրի կը պարտինք բառին հարիւրագործն ուղղագրութիւնը (Սորին վարդապետ, էջ 283—284), եւ այս յաշու վարկածը վերջնականապէս կը սուսուրէ Մատենադարանի Թ. 49 Չեւազրին ընթերցուածով. «Չաղեպոն եւ քաղաքացեացն», Թղ. 51բ, սբեմն «հարիւրագործն»:

աստուածազան:

47. «Աւերիանոսի Եմսու եպիսկոպոսի» անուն յեղեկ հրատարակուած «ի բառուս Տեառն յմեղմու յերուսաղէմ» ձառն է հաստատած. «Քանզի հանքերեալ էր անտանել երիվար սորոն-նուլ զբրտան (այս. սբական) ժողովուրդն, Սեբ. էջ 199. դասական մասնաբութեան անծանօթ այս լաւ վերջուստութիւնք կը ընդի թէ է վազրիկ ուղղագրութեամբ ինչբական բառը կարգանք սորոն-նուլն. Հմմտէ նախագատութեան շարունակութիւնը «չի որպէս ձիք երիվարք են Տեմեւոյ, այնպէս եւ հոգիք որոց երիվարք են Ասոր-նոյ. այս սբագրութեան կը մէկ զեւ Սքան շեւազորք է «ի ծնունդն Քրիստոսի, ոսկեպարեան ձառին սա եղծ ընթերցուածը. «ի վեր քան զբնութիւն եւ զբնութեան դրանչեւք» (Հմմտէ մեր Գատական մանր բնագրիները, էջ 32), որ ձառին ընդարձակ խմբագրու-

Թեան մէջ կը ներկայանայ զարմանկոտ ընտիր կերպարանքով (Pitra, Analecta sacra Spicillegio Solesmensi parata, t. IV, էջ 389), Ա՛յսպէս ուղիղու է արդեօք Ա. Ե շրբ, Ա. 10 Մեծապէս եւ ամենայն վայելչութեամբ զարմանալան պատրաստեցին զգաւրիկն, թէ լուսադայն եւս իբրև լուսանցաբարութիւն շնջելու է ի պատ. այս պարագային աւելի ընթացիկ կ'ըլլայ նախագաւառութեան կարգը եւ մերձ յառաջագործ յոյն օրինակին: Միայն շտապով բարձր կը նանջնայ գասական մասեմագրութիւնը, այս մասին համոզ ընդարձակեց Երբայր, կործան վարգապետ, էջ 214—215:

(Ընդհանր-իւր) Հ. Ա. ՎԱՐԴԱՆՆԵՍՆ

ՅՈՒՅԱԿ ՀՅՅԵՐԷՆ ԶԵՌԱԳՐԱՅ ՆՈՐ-ԲԱՅԱԶԷՏԻ

Յոցայն Զննարար Մ. Աստուածածին մայր ձեկ-զեցոյն:

(Ընդհանր-իւր)

40.

ԱՄՆՈՅ

?

ԹՈՒՂԹԹ արքի վիճակն մէջ 148: — Մեծօրհորին՝ 31X22X8 սմ.: — ԳՐՈՒԹՈՒԻՆ մարտը, երկուսն, իւրարմուտը 24X7.5 սմ.: — ԳԻՐ քորրգիբ. թանգ՝ սեւ, վերնագործը, սկզբնաստորը եւ սկզբնատողը կարմիր. սող 29: — ՆՈՒԹ՝ բարձրակալ թողով: — ՎԱԶՄ՝ շուրհ: — ՀԱՆԳՄԱՍՆԵՔ՝ անգրասման, ԹԻՐԹՅՈՒՆ սկզբն, մէջն եւ վերջն մեծ քանակութեամբ պակաս. ազետ մէջ մտցնու թերթերը իրարու կարծէ շատ անկարգ կերպով: — ԴԱՍԱՐԳ ԹՈՒՂԹ՝ շկայ: — ԼՈՒՍԱՆՅԱԶԱՐԹՈՒՆ ու զինագործը միջակ: — ԳՐԻՉ՝ անյայտ. տէր՝ Աագ. Թուական եւ տեղ՝ անծանօթ: — Կը պատկանէր Նիկի Մուսլիմանի, որ ինձ նուիրելով զայն, եւ ալ նուիրեցի նկնդեցոյն:

ԹԻՐԱՍԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ. էջ 36ա. Չատարար նը կտակն առաջն եւ զեծողն իւր եւ զերայրորդին իւր զիրարմո որ յայտ՝ ամբ փոխեցաւ ի քն: յիշեցէք ի նր պատճառ ձեր: Ընդ նոսրն եւ զգեցեցիկ տանուտեանը զտաններն եւ զերարան իւր եւ զամենայն սոսցմն իւրեանց յիշ ի քն եւ ան ձեզ:

Էջ 46ա. Չատարար եւ զեծողն իւր յիշեայ ի քն: Էջ 56բ. Չատարար նը կտակն զաւաքն եւ զեծողն իւր յիշեցէք ի քն: եւ զտաններն որ փոխեցաւ ի քն յայտ շարձաւ:

Էջ 59ա. Եւ զաւաք սատարող տաւիս յիշեայ ի քն աղայնմ: ո՛հ զին:

Էջ 70ա. Արք. յայտ շորհարաչի աւուրս մեծի, որով ան ընդ մեզ հաշտի: ազանցէք զնն հոգի. որք ժողովքը յայտ հանգիսի: զի թաղութի մեղաց լեցի. ինձ առա զգրին: եւ ստացորին:

Էջ 73բ. (այլ գրէ), զմարտիրոս եւ զարգիքն զտղեմէ, զԳՅԱՆԵԱ, զԳՅԻԳՈՐ եւ զԳԵԱԹԻՆ:

Էջ 77ա. Արք աղայնմ՝ զամենեան յայտ՝ մեծի շորհարաչի աւուրս. յիշեցէք ի քն զաւաքն Եւ զտաններն եւ ան ձե:

Էջ 114ա. Չատարար յիշեալ: Էջ 116բ. Երբ առ ան գաւ յաւժարիս. ի պատարար ձերնցիս. յայնժամն յիշեալ զզորմեկն. զուսանուն զե՛ղ տաւիս:

41.

ՎԱՆՈՆ ՆՇԱՆ ՕՐԴՆԵԼՈՅ

ԺԹ ԳՐԻ:

ԹՈՒՂԹԹ 21: — Մեծօրհորին՝ 16X11 սմ.: — ԳՐՈՒԹՈՒՆ միասին: — ԳԻՐ՝ կտոր քորրգիբ. Թանայն՝ սեւ. սկիզբը կարմրաստարով, վերնագործը մարտ քորրգիբ կամ Նոտր. սկզբնաստարը վարգ երկաթագին, առանց զարդ, սող 15-19 — ՆՈՒԹ՝ կաղօթ: — ՎԱԶՄ՝ շուրհ: — ՀԱՆԳՄԱՍՆԵՔ՝ գոնացողը: — ԴԱՍԱՐԳ ԹՈՒՂԹ՝ էջ 1ա-6ա: — ԼՈՒՍԱՆՅԱԶԱՐԹՈՒՆ շկայ: — ԳՐԻՉ են անծանօթ: — ԹՈՒՆ ՆՈՐ ժամանակի գործ: — Կը պատկանէր Կարապետ Տէր-Խասնակեանցի, որ ինձ նուիրելով, եւ ալ նուիրեցի նկնդեցոյն:

ԹԻՐԱՍԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ. էջ 21բ. Ո՛Ւ զք կորոյս զայն եւ ոտորի տալէ հայրենական հոգուն աճն: Երան. — էջ 6բ. սխառտ եւ կիսատ թագուտ է հեռեւեալ նոր կանոնը. "Կանոն թանր օրհնեայ: Եւ սոյ պատիկ շնուցանել զԹՈՒՆԻՐ քոտ հրամանի փրկչին թէ ամենայն ինչ հերով աղեցի" (այսպսօք միայն. ճանցեալ էլը արագ):

42.

ՎԱՇՈՒԵՏԵՏԻ

1818.

Այն ձեռագիրն ունի 7 թերթ հաստ մագաղաթ, 14 X 10 սմ. մեծութեամբ. բայց կ'երևայ թէ առաջ ունենալու էր աւելի թերթեր. կը պարունակէ աճձգ, աճձբ, աճձգ, աճձդ (= 1818) թուէն քանի մը ընտանեկան հաշիւներ. ինչ "Բ զետր օտո ո ի զեթ. Բ զետր բրինձ 1 Վ զեթ. մինթանին ամի Կ Վ զեթ. շաղկապուն Կ Վ զեթ. կանափ տապ ո ի զեթ", — "աճձգին ոտուտտի մ շարառչի խաչին թաղեցի մ երեկայ. . . ", Վ իրին եւ նման տեխնութիւնները կը ցուցնեն թէ այն տեսակը քահայայնի մ հարուետարն է: Աը պատկանէր Կարապետ Յէր-Խասնակեանցի՝ որ ինձ նուիրելով զայն, եւ ալ ընծայեցի նկնդեցոյն: Թէ եւ սոյն ձեռագիրը այժմ՝ կրկնաթի հետքն չի կրեր, բայց կը թուի թէ լուս արւանտ Տէր կրկնաթիբ զրութիւն մը ըլլայ:

Բ.

Յոցայն Զննարար Մ. Կարապետ նկնդեցոյն:

1.

ԱՒԵԱՏԲԱՆ՝

1656-էն առաջ.

ԹՈՒՂԹԹ 347: — Մեծօրհորին՝ 27X19X7.5 սմ.: — ԳՐՈՒԹՈՒՆ մարտը, երկկն, իւրարմուտը

՝ Երան: Այս ձեռագիրը թէ եւ Ս. Աստուածածին